

Név- és fogalomjegyzék

Segédanyag „A jelenkori egyetemes történelem alapjai” c. kurzushoz
Szegedi Tudományegyetem, Jelenkortörténeti Tanszék, 2022 ősz
Bencsik Péter, Tomka Béla

A feltétlenül ismerendő személyek és fogalmak jegyzéke a vizsgára készülést kívánja segíteni. Nem teljes körű listáról van szó, hiszen a kötelező irodalom a felsoroltakon kívül is számos fontos fogalmat és nevet tartalmaz, de az alábbiak különösen nagy eséllyel szerepelnek a vizsgakérdések között. Külön találhatóak a politikatörténeti, valamint a társadalom- és gazdaságtörténeti vonatkozású nevek és fogalmak. A két rész között lehetnek kisebb átfedések. Értelemszerűen a jegyzék nem tartalmazza a fogalmak magyarázatát, valamint a felsorolt személyek életrajzát. Ezeket részben érintjük az előadásokon, részben a megadott irodalom (és a digitális tananyag) tárgyalja őket, vagy más megbízható forrásmunkából ismerhetők meg. (A legtöbb életrajzot ismerteti: Németh: 20. századi egyetemes történet. I. kötet, 509–530.; II. kötet, 377–388.)

I. rész

Politikatörténeti vonatkozású nevek és fogalmak

1955-ös rendszer (Japán)	árja
Acélpaktum	asszimiláció
Adenauer, Konrad	Atlanti Charta
Afrika éve	atomcsend-egyezmény
Afrikai Nemzeti Kongresszus	atompatt (az elrettentés egyensúlya)
afrikanizáció	atomsorompó-szerződés
ajatollah	Attlee, Clement
akta	autonómia
Állambiztonság	autoriter (tekintélyelvű) rendszer
államforma	Baasz Párt
államszocializmus	bábállam
alternatív (virtuális) történelem	Badoglio, Pietro
anarchizmus	Baldwin, Stanley
Andropov, Juri	Balfour-nyilatkozat
angliai csata	bandungi értekezlet
Annales / Annales-iskola	Barbarossa-terv
annexió	bársonyos forradalom
Anschluss	Barthou, Louis
antibürokratikus forradalom	Batista, Fulgencio
antikolonializmus	Begin, Menáhem
antikomintern paktum	békepapi mozgalom
antiszemizmus	békés egymás mellett élés
Antonescu, Ion	Ben Bella, Mohamed Ahmed
apartheid	Ben Gurion, David
appeasement	benemavatkozási politika
Arab Liga	Beneš, Edvard
Arafat, Jasszer	Berija, Lavrentyij

berlini blokád
berlini fal
Berlin-ultimátum
Bernstein, Eduard
Bierut, Bolesław
bipoláris (kétpólusú) világ
Bizónia / Trizónia
Biztonsági Tanács (BT)
Blitzkrieg (villámháború)
Blum, Léon
bolsevik
Borisz, III. (bolgár)
Brandt, Willy
Brătianu, Ion C.
Bretton Woods
Brezsnyev, Leonyid
Brezsnyev-doktrína
Briand, Aristide
Briand–Kellogg-paktum
Brit Nemzetközösség
Brüning, Heinrich
Buharin, Nyikolaj
Bundestag
Bush, George (idősebb)
Camp David
Cárdenas, Lázaro
Carter, Jimmy
Carter-doktrína
Castro, Fidel
CDU / CSU
centrum
cenzus
Ceașescu, Nicolae
Chamberlain, Neville
Charta '77
Chirac, Jacques
Churchill, Winston
CIA
Ciano, Galeazzo
cionizmus
Ciszjordánia
Clemenceau, Georges
Codreanu, Corneliu Zelea
Conducător
Coolidge, Calvin
cordon sanitaire (egészségügyi övezet)
Curzon-vonal
Cvetković, Dragiša
Csang Kaj-sek
csehszlovákizmus
cseka
Csernobil
Csernyenko, Konsztantyin
Cservenkov, Vulko
csetnik
Csou En-laj
Daladier, Édouard
Dawes-terv
De Gasperi, Alcide
dekolonizáció
demilitarizált övezet
Demokrata Párt (USA)
demokratikus centralizmus
Dien Bien Phu-i csata
Đilas, Milovan
diktatúra
Dimitrov, Georgi
Disznó-öböl
D-nap
dollárdiplomácia
Dollfuss, Engelbert
domínium
dominóelmélet
Drang nach Osten
Du Bois, William E. B.
Dubček, Alexander
Duce
dupla nulla megoldás
Dzsanata Párt (India)
Dzsinna, Mohamed Ali
EAK (Egyesült Arab Köztársaság)
EBEÉ
Ebert, Friedrich
Eden, Anthony Robert
EGK / Közös Piac
Egyesült Nemzetek Nyilatkozata
Eichmann, Adolf
Eisenhower, Dwight David
El-Alameini csata
élcsoport
elnöki rendszer
emberarcú szocializmus
Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata
Endlösung (végső megoldás)
ENSZ
enyhülés (**détente**)
eredeti szocialista felhalmozás
Erhard, Ludwig
értéktöbblet (profit)
Estado novo (brazil és portugál is!)

etatizálás
etnikai kisebbség (etnikum)
etnikai reneszánsz
eurokommunizmus
Európa Tanács
Európai Újjáépítési Program (ERP)
Európai Védelmi Közösség (EVK)
eutanázia-program
eviani egyezmény
Fair Deal (méltányos szerződés)
fajelmélet
FÁK (Független Államok Közössége)
falange
Fall Grün / Weiss / Gelb / Rot / Blau
fasizmus
Fatah (El Fatah)
FBI
fegyverkezési verseny
fehér forradalom
fehérek / vörösök
fejlődő országok
Fejszál, I. (szíriai, iraki)
fekete csütörtök (1929. okt. 24.)
félelnöki rendszer
felgöngyölítés (roll back)
felhatalmazási törvény
félperiféria
feltartóztatás (containment)
Fényes Ösvény
finlandizálás
Ford, Gerald
forró drót
föderáció / föderalista
Franco, Francisco
fultoni beszéd
furcsa háború
Führer
Gandhi, Indira
Gandhi, Mahatma
Gaulle, Charles de
gaulle-ista, gaulle-izmus
gender / gender studies
genocídium
Gestapo
gettó
Gheorghiu-Dej, Gheorghe
Gierek, Edward
Giscard d'Estaing, Valéry
glasznosztj
gleichschaltolás (Gleichschaltung)

globalizáció
Goebbels, Joseph Paul
Gomułka, Władisław
gonosz birodalma
Gorbacsov, Mihail
Gottwald, Klement
Göring, Hermann Wilhelm
GPU
Great Society (nagy társadalom)
GULag (Gulag)
Gyenyikin, Anton
hadikommunizmus
haláltábor (megsemmisítő tábor)
Hallstein-doktrína
Harding, Warren
Harmadik Birodalom
harmadik világ
háromhatalmi egyezmény
harzburgi front
hatalmi ágak elválasztása
hatnapos háború
Hatojama Icsiró
Havel, Václav
Helsinki Nyilatkozat
Henlein, Konrad
Heydrich, Reinhard
Hezbollah
hibrid rendszerek
hidegháború
Himmler, Heinrich
Hindenburg, Paul von
Hirohito (Sóva császár)
historizmus
Hitler, Adolf
Hitlerjugend
Ho Si Minh
Ho Si Minh-ösvény
Hodzsa, Enver
holodomor
holokauszt
Honecker, Erich
Honi Hadsereg
Hoover, Herbert
hosszú kések éjszakája
hosszú menetelés
Hruscsov, Nyikita
Husák, Gustáv
imperializmus
Indiai Nemzeti Kongresszus
interkontinentális rakéta

internacionalizmus
 intervenció
 intifáda
 irat, irattan
 iszlám forradalom
 izolacionizmus
 jaltai konferencia
 János Pál II.
 Jaruzelski, Wojciech
 Jelcin, Borisz
 jelenkor, jelenkortörténet
 Johnson, Lyndon B.
 jóm-kippur háború
 Josida Sigeru
 jóvátétel
 junta
 Kamenyev, Lev
 kamikaze
 kancellár
 Kapp-puccs
 Karamanlisz, Konsztantinosz
 Kardelj, Edvard
 Károly, II. (román)
 kasztrendszer
 Kautsky, Karl
 keleti Locarno
 Kemal, Musztafa („Atatürk”)
 Kennedy, John F.
 képviseleti demokrácia
 kerekasztal-tárgyalások
 Kerenszkij, Alekszandr
 kereszténydemokrácia
 kettős határozat (NATO)
 KGB
 KGST
 Khomeini, Ruhollah Moszavi
 King, Martin Luther
 Kirov, Szergej
 kisantant
 Kisi Nobuszoke
 Kis-Jugoszlávia
 klíring
 koalíció
 Kohl, Helmut
 Kolcsak, Alekszandr
 kolhoz
 kollaboráció, kollaboráns(ok)
 kollektív biztonság
 kollektivizálás
 Kominform
 Komintern
 Komszomol
 koncentrációs tábor
 koncepció per
 konföderáció
 Konoe Fumimaro
 konvergencia-elmélet
 konzervativizmus
 koreai háború
 kormányforma
 Kornyilov, Lavr
 korporatív rendszer
 korridor
 kölcsönbérleti (lend-lease) törvény
 Kreisky, Bruno
 kristályéjszaka
 Ku Klux Klan
 kubai rakétaválság
 kulák
 kulturális forradalom
 Kuomintang
 lateráni egyezmények
 Lebensraum (élettér)
 leggyengébb láncszem
 Lenin, Vlagyimir
 leszerelés
 leszerelési konferencia (1932)
 liberális demokrácia
 liberalizmus
 Lin Piao
 Lloyd George, David
 locarnoi szerződések
 MacArthur, Douglas
 MacDonald, Ramsay
 Maček, Vladko
 Macmillan, Harold
 Maginot-vonal
 Majszkij-terv
 Malenkov, Georgij
 mandátum, mandátumrendszer
 Mandela, Nelson
 Maniu, Iuliu
 Mao Ce-tung
 maoizmus
 marcia su Roma (menetelés Rómába)
 marginados
 Marshall, George C.
 Marshall-terv
 marxizmus-leninizmus
 Masaryk, Tomáš Garrigue

Mazowiecki, Tadeusz	NKVD
mccarthyizmus	normalizáció (csehszlovák)
Mein Kampf	Novotný, Antonín
Meir, Golda	NSDAP
Metaxasz, Joannis	nulla év (nulla óra)
Mikołajczyk, Stanisław	Nuri Szaid, Abdullah
mikrotörténet	nürnbergi törvények
Milošević, Slobodan	nyelvi fordulat (linguistic turn)
Mitterand, François	Nyugat-Európai Unió
Mobutu, Sese-Seko [Joseph-Désiré]	OAS (francia)
Molotov, Vjacseszlav	Odera–Neisse-határ
Molotov–Ribbentrop-paktum	OKW
Monnet, Jean	olajválság
Montánunió (Európai Szén- és Acélközösség, ESZAK)	OPEC
Montgomery, Bernard	oral history
Morgenthau-terv	orvosper (szovjet)
Moro, Aldo	Ostpolitik (keleti politika)
moszkvai perek	osztályharc
Mountbatten-terv	osztályszempontú bírászkodás
Munkáspárt (brit Labour Party)	osztrák államszerződés
Mussolini, Benito	Overlord hadművelet
Muzulmán Liga	önigazgatási rendszer
müncheni konferencia (1938)	önrendelkezési jog
nacionalizmus	ötéves terv(ek)
nácitlanítás	ötödik hadoszlop
Nagy Honvédő Háború	Ötödik Köztársaság (francia)
nagy ugrás	Palme, Olof
Nakaszone Jaszuhiro	pánafrikanizmus
Nasszer, Gamal Abdel	Páneurópa-terv
NATO	Papandreu, Andreasz
NDK	Papen, Franz von
négyek bandája	Párizs környéki békék
Négyek Tanácsa	parlamentáris demokrácia
Nehru, Dzsavaharlal	parlamentarizmus
Nemzetek Szövetsége	pártállam
nemzeti kisebbség	partizán
nemzetiszocializmus (nácizmus)	Pašić, Nikola
neokolonializmus	Pavelić, Ante
neokonzervativizmus	Pearl Harbor
neoliberalizmus	peresztrojka
NEP	periféria
népbíróság	permanens forradalom
népbiztos	Perón, Juan
népfront	perónizmus
népi demokrácia	Pétain, Philippe
néppártosodás	Petkov, Nikola
New Deal	PFSZ
Nixon, Richard	Piłsudski, Józef
Nkrumah, Kwame	Pinochet, Augusto
	Pius, XI.

Pius, XII.
 Plehanov, Georgij
 pogrom
 Poincaré, Raymond
 Pol Pot
 polgárjogi törvény (USA)
 politikai mobilizálódás
 politikai törésvonalak
 politikai rendőrség
 Pompidou, Georges
 populizmus
 potsdami konferencia
 prágai tavasz
 Preobrazsenszkij, Jevgenyij
 primer forrás
 proletárdiktatúra
 Pu Ji
 quisling
 Quisling, Vidkun
 Radić, Stjepan
 RAF
 rapallói szerződés (1922)
 rasszizmus
 Rathenau, Walter
 Reagan, Ronald
 redisztribúció
 Reichstag
 remilitarizálás
 Renner, Karl
 Republikánus Párt (USA)
 revízió
 revizionizmus (ideológia)
 Reza Pahlavi
 Ribbentrop, Joachim von
 Római Szerződés (1957)
 Rommel, Erwin
 Roosevelt, Franklin Delano
 rövid huszadik század
 Rydz-Śmigły, Edward
 SA
 Saar-vidék
 Salazar, Antonio de Oliveira
 Saloi Köztársaság
 SALT
 sandinista
 Sándor, I. (jugoszláv)
 Schleicher, Kurt
 Schmidt, Helmut
 Schuman, Robert
 SD (Sichereitsdienst)
 SDI (Stratégiai Védelmi Kezdeményezés,
 csillagháború)
 SEATO
 Securitate
 Seelöwe haditerv
 Šik, Ota
 Sikorski, Władysław
 Slánský, Rudolf
 Sonderweg (különút)
 sovinizmus
 sörpuccs
 Spartakus-felkelés (német)
 sporazum (Jugoszlávia)
 SS (Schutzstaffel)
 stagfláció
 START
 Stasi
 Stojadinović, Milan
 stresai front
 Stresemann, Gustav
 Suharto
 Sukarno
 szabadon sodródó jobboldal
 Szadat, Anvar
 Szaddám Husszein [al-Tikriti]
 szamizdat
 szanációs rendszer
 Szató Eiszaku
 szekularizáció
 szekunder forrás
 személyi kultusz
 szeparatizmus
 szesztilalom
 SZHSZ-Királyság
 SZKP
 szociáldemokrácia
 Szocialista Munkás Internacionálé
 szocialista törvényesség
 Szolidaritás
 szovhoz
 szovjetizálás
 Szövetség a Haladásért
 Szövetséges Ellenőrző Tanács
 szputnyik
 Sztálin, Jozif
 sztálinizmus
 Sztambolijfszki, Alekszandar
 Szudétavidék
 szuezi válság
 Szun Jat-szen

szűzföldprogram
Tanaka Kakuei
teheráni konferencia
téli háború
teljesítési politika
Teng Hsziao-ping
tengelyhatalmak
tervgazdálkodás
Thatcher, Margaret
Tienanmen tér
Tiso, Jozef
Tito, Josip Broz
Tízek Tanácsa
tizennégy pont (W. Wilson)
Tódzsó Hideki
Torch (Fáklya) hadművelet
tory
totális háború
totális történelem (histoire totale)
totalitarizmus(elmélet)
tömbön kívüliek (el nem kötelezett
országok)
tördőfés
történészvita (Historikerstreit)
tőzsdekrach
Trockij, Lev
trockizmus
Truman, Harry S.
Truman-doktrína
Tuhacsevszkij, Mihail
Ulbricht, Walter
Ulster
unitárius állam

usztasa
Vargas, Getulio
Varsói Szerződés
vasfüggöny
vasgárda
Vatikán
Vejcman, Hájim
versailles-i béke
vezérkultusz
Vichy-i rendszer
Vietkong
Viet Minh
vietnami háború
Visinszkij-elv
Vörös Hadsereg
Vörös Khmer
vörösterror
Vrangel, Pjotr
Wałesa, Lech
Wannsee-i konferencia
Watergate
Wehrmacht
weimari köztársaság
Westminsteri Statútum
Wilson, Harold
Wilson, Woodrow
Young-terv
Zinovjev, Grigorij
zöld pártok
Zsdanov, Andrej
Zsdanov-doktrína
Zsidó Antifasiszta Bizottság
Zsivkov, Todor

II. rész

Gazdaság- és társadalomtörténeti vonatkozású nevek és fogalmak

abszolút mobilitás	életminőség
államnemzet	éltszínvonal
alsó középosztály	elitek
általános választójog	elkerülhető halálózások
alternatív együttélési formák	eltartottak aránya
antropometria	Engel-törvény
Ariès, Philippe	epidemiológiai átmenet
aspirációk	epidemiológiai válság
atipikus foglalkoztatás	értékvizsgálatok
	Esping-Andersen, G.
baby boom	Eurobarometer
baby bust	európai házassági minta
baleset-biztosítás	európai oktatási tér
BBC (British Broadcasting Corporation)	európai szociális modell
	Európai Unió
Bell, Daniel	
Bernstein, Eduard	fehérgallérosok (white-collar employees)
betegségbiztosítás	felfelé irányuló mobilitás
Beveridge-jelentés	felhalmozás
Bildungsbürgertum	felső középosztály
Bourdieu, Pierre	felső osztály
brain-drain	fenntartható gazdasági növekedés
bruttó hazai termék (Gross Domestic Product, GDP)	fertilitás
bruttó nemzeti termék (Gross National Product, GNP)	foglalkozási szerkezet
	fogyasztási szokások homogenizációja
civil társadalom	fogyasztói kultúra
cölibátus	fogyasztói szocializmus
	fogyasztói társadalom
család funkciói	fordizmus
család nuklearizálódása	Foucault, Michael
családformák pluralizálódása	funkcionális analfabetizmus
családrekonstitúció	
csecsemőhalandóság	gazdasági elit
„csendes forradalom”	gazdasági kibocsátás
	gazdasági nacionalizmus
demográfiai átmenet	gazdasági növekedés
dezindusztrializáció	gazdasági szektorok
divergencia	gazdaságilag aktív népesség
Durkheim, Émile	gender history
	generációk közötti szerződés
EFTA (European Free Trade Association)	Genuine Progress Indicator (GPI)
	Gerschenkron, Alexander
egészségbiztosítás	Gini-együttható (Gini-koefficiens)
EGK (Európai Gazdasági Közösség)	globalizáció
	gulyáskommunizmus
	Hajnal-vonal

házasság- és családformák pluralizálódása

házasságkötések átlagos életkora

házasságon kívüli együttélések

háztartások

hiánygazdaság

hivalkodó fogyasztás

Human Development Index (HDI)

humán tőke

identitás

időmérleg

immateriális értékek

Index of Sustainable Economic Welfare

(ISEW)

individualizáció

infláció

infrastruktúra

Inglehart, Ronald

interdiszciplinaritás

intergenerációs mobilitás

interperszonális bizalom

intragenerációs mobilitás

ipari társadalom

jóléti állam

jóléti fejlődés meghatározói

jövedelemelaszticitás

kapun belüli munkanélküliség

kékgallérosok (blue-collar workers)

Keynes, John Maynard

KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség

Tanácsa)

kispolgárság

kiterjesztett család

kohabitáció

kollektív tárgyalások

kollektivizálás

kommercializáció

konvergenciák és divergenciák, gazdasági

konzervatív jóléti államok

Kornai János

korszerkezet

középosztály(ok)

kultúrnemzet

Kuznets-görbe

kvantifikáció

lakosságcsere

láncmigráció

Laslett, Peter

lefedettség, társadalombiztosításban

lefelé irányuló mobilitás

létminimum

liberális jóléti államok

Maddison, Angus

magánbiztosítások

Malthus, Robert

második demográfiai átmenet

materiális értékek

migráció

mobilitás (társadalmi mobilitás)

mortalitás

motorizáció

munkanélküli-biztosítás

munkásarisztokrácia

munkaszervezeti formák

művi vetélések

nacionalizmus

nagy gazdasági világválság

nagycsalád

nagypolgárság

National Health Service

nemek aránya

nemzeti termék felhasználása (fogyasztás,

felhalmozás)

nómenklatúraburzsoázia

normák és értékek (társadalmi normák és

értékek)

nukleáris család

nuklearizáció

nupcialitás (házasságkötések)

nyers halálozási ráta

nyers házasságkötési ráta

nyers születési ráta

nyolcórás munkanap

nyugdíjbiztosítás

OECD (Organization for Economic Co-

operation and Development)

olajválság

osztatlan örökösödés

önállóak

önigazgatás

önkéntes (társadalom)biztosítás
öröklési rendszerek

„üres fészek” időszak

Parsons, Talcott
patriarchizmus
perinatális halandóság
politikai jogok
posztfordizmus
posztindusztriális társadalom
posztmateriális értékek
posztmodernitás
primordialista iskola
pronatalizmus

vagyoneeloszlás
várható átlagos élettartam
vendégmunkások
Világbank

Wirtschaftsbürgertum
World Values Survey

zadruga

rászorultság elve
reáljövedelem
régii középosztály
Római Klub
Római Szerződés

Schuman, Robert
spanyolnátha

szegregáció
szektorális átalakulások
szekularizáció
Szentpétervár–Trieszt vonal
szociáldemokrata jóléti rendszerek
szociális jogok
szubjektív jólétérzet
szupranacionális intézmények
szükségletek hierarchiája
születéskor várható átlagos élettartam

születésszabályozás

társadalmi integráció
társadalmi mobilitás
társadalmi tőke
társadalombiztosítás
taylorizmus
teljes termékenységi arányszám
tényleges szaporulat
természetes szaporulat
tőkefelhalmozás
tömegkultúra
tömegtermelés
transzformációs válság

új középosztály